

UDC 1(091)(520)+821.521.0

INTERPRETATION OF YANGMINGISM IN THE LATE WORKS OF MISHIMA YUKIO

S. Kapranov

PhD (Religion Studies), Senior Fellow

A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine

4, Hrushevskoho Str., Kyiv, 01001, Ukraine

s_kapranov@yahoo.com

The article is devoted to the interpretation of the teachings of the great Chinese philosopher Wang Yangming (1472–1529) and his Japanese followers in the late works of the prominent Japanese writer and thinker Mishima Yukio. It is reflected in the novel “Runaway Horses” (1966–1968) and the essay “Yangmingism as a revolutionary philosophy” (1970). Dissatisfaction with the current state of Japanese society, in particular Westernization, led Mishima to think about the need for revolution. Reflecting on the philosophical heritage of the past, Mishima concluded that only Yangmingism, though a doctrine of Chinese origin but with a long tradition in Japan and successfully assimilated by Japanese culture, could be the philosophy of the future revolution. In analyzing Wang Yangming’s ideas, Mishima relied heavily on the research of the philosopher Inoue Tetsujiro (1855–1944). Mishima was not interested in Wang Yangming’s Chinese followers, but instead paid considerable attention to the Japanese school of Yangmingism (*oyomeigakuha*). He singles out three of its representatives: Oshio Heihachiro (1796–1837), Saigo Takamori (1828–1877) and Yoshida Shoin (1830–1859). Mishima managed to create an original interpretation of Yangmingism, which he set out in his essay “Yangmingism as a revolutionary philosophy”. Mishima considers Yangmingism in the context of his own development of the “philosophy of action”, and therefore the idea of the unity of knowledge and action comes to the fore. In his interpretation, Yangmingism has an emphatically irrational, mystical character, which he describes using Nietzschean notions of “Dionysian” and “active nihilism.” Thus, its interpretation could be called Nietzschean. In addition, in interpreting the key philosophical categories of Yangmingism – knowing the good and the Great Void – Mishima uses terms borrowed from Indian philosophy, not from Buddhism, but from the Upanishads (namely, Brahman and Atman).

Keywords: Mishima Yukio, Japanese philosophy, philosophy of action, Wang Yangming, Yangmingism

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЯНМІНІЗМУ В ПІЗНІЙ ТВОРЧОСТІ МІСИМИ ЮКІО

С. В. Капранов

Видатний японський письменник Місіма Юкіо¹ (三島由紀夫, 1925–1970) був також оригінальним мислителем (цій стороні його спадку присвячена наша попередня стаття [Капранов 2017]). Наприкінці життя інтелектуальні пошуки привели його до янмінізму – одного з чільних напрямів неоконфуціанської філософії, заснованого великим китайським філософом Ван Янміном (王陽明, 1472–1529). Це знайшло відображення в романі “Прудконогі коні” (*Хомба 奔馬*), написаному в 1966–1968 рр.,

© 2020 S. Kapranov; Published by the A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine on behalf of *The World of the Orient*. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

який є частиною тетралогії “Море достатку” (*Ходзьо-но умі 豊饒の海*). Розгорнуту ж інтерпретацію зазначеного напрямку ми знаходимо в есеї “Янмінізм як революційна філософія” (*Какумей тецугаку то сіте но йомейгаку 革命哲学としての陽明学*). Він написаний у вересні 1970 р., менш ніж за три місяці до смерті автора, що дозволяє вважати його за свого роду ідейний заповіт. Вже сам цей факт свідчить про особливе місце згаданої праці у творчості Місіми й, здавалося б, потребує уваги дослідників до неї – адже без її аналізу неможливо зрозуміти еволюцію поглядів митця. Водночас цей есеї важливий і з історико-філософського погляду – не даремно А. Кобзев назвав Місіму “найяскравішим послідовником Ван Янміна у ХХ ст.” [Кобзев 2002, 325]. Додаткової актуальності згаданій праці надає ренесанс янмінізму, який відбувається сьогодні [Российское китаеведение... 2015, 178]. Проте, попри своє значення, цей есеї Місіми досі, наскільки нам відомо, не був предметом спеціального дослідження. Його досить докладно розглядає лише Б. Стебен, проте лише з огляду на інтерпретацію думки японського янмініста Осіо Хейхациро [Steben 2014, 277–279, 311]. У нашій статті ми ставимо за мету виявити головні особливості інтерпретації янмінізму в зазначеному есеї Місіми. Есеї “Янмінізм як революційна філософія” перекладено англійською та російською мовами; англійський переклад наразі був нам недоступний, а в російському [Мисима 2002], на жаль, є не лише неточності, а й помилки і навіть лакуни. Отже, доки немає українського перекладу, наша розвідка, сподіваємось, може також допомогти українському читачеві краще познайомитися зі змістом цієї важливої праці.

У викладенні головних засад вчення Ван Янміна Місіма, як він сам це підкреслює, спирається на працю Іноуе Тецудзіро (井上哲次郎, 1855–1944) “Сутність філософії Ван Янміна” (王陽明の哲学の心髓骨子) [三島 2013, 200, 203]. Місіма виділяє чотири “теоретичні стовпи” янмінізму: 1) вчення про єдиносутність принципу-лі та пневми-ці (理氣一元説); 2) вчення про доведення до кінця благосмислія² (致良知説); 3) вчення про єдність знання та дії (知行合一説); 4) “чотири афоризми” (四箇格言). Зазначмо, що в цьому переліку відсутнє одне з ключових положень китайського філософа – “серце і є принцип-лі” (心即理) [Кобзев 2002, 73, 154; 吳震 2004, 47–49].

Розкриваючи сенс першого “стовпа”, Місіма цитує відоме висловлювання Ван Янміна: “Принцип-лі – це внутрішній порядок (条理) пневми-ці, а пневма-ці – це функція руху (運用) принципу-лі” [三島 2013, 201]³. Отже, зауважує Місіма, лі та ці зводяться до єдиної першооснови, якою є благосмисліє. Пояснюючи сенс цього ключового поняття філософії Ван Янміна, японський письменник насамперед підкреслює, що це не те саме, що фахівці з етики називають “сумлінням” (*рьосін 良心*). Зауважмо, що 良心 (кит. *лян сін*, дослівно “добре серце”) – філософський термін у Мен-цзи, у якого Ван Янмін взяв і термін *лян чжі*. А. Кобзев вважає, що саме *лян сін* (“благосердіє”) є найбільш точним еквівалентом *лян чжі* в розумінні Ван Янміна [Кобзев 2002, 354]. За Місімою, натомість, благосмисліє – поняття онтологічне, а не лише етичне, це “фундаментальний принцип єдиного й неподвійного космосу, подібний до Брахмана упанішад” [三島 2013, 201]. На підтвердження своєї думки Місіма наводить цитату з Ван Янміна: “Благосмисліє – це творчий дух, цей дух породжує Небо, породжує Землю, утворює демонів, утворює володарів, усе з нього походить”⁴, і коментує її так: «У засаді в грудях кожного індивідуума живе мудрець (聖人), подібний до чистого дзеркала, проте пересічна людина цього не помічає. Це дзеркало стає тьмяним, і ясним робить його саме благосмисліє; і вираз 格物致知 з “Великого вчення”⁵ Янмін витлумачує як “довести до кінця благосмисліє”» [三島 2013, 201]. Згаданий вираз у канонічному тексті має такий вигляд: 致知在格物, у перекладі А. Кобзева та Г. Хорошилова – “доведення знання до завершення полягає у вивірянні речей” [Велике вчення 1989, 70].

Наступне положення – єдність знання та дії – Місіма виводить з монізму Ван Янміна. Він цитує два вислови Ван Янміна: “Знання – початок дії, дія – завершення знання” та “Знаючи, не здійснювати – [значить] не знати цього” [三島 2013, 201]. Другий з них – найбільш стисле, на думку Місіми, формулювання концепції єдності знання та дії. Він пише: “Янмінізм називають також ученням серця (*сінгаку* 心学), і, отже, якщо етичну істину, побачену суб’єктивно-ідеалістично, не перенести безпосередньо в дію, то пізнання як таке стає безплідним. Якщо немає дії, то пізнання взагалі не існує, а якщо пізнання не спонукає до дії, то воно не є доконаним – у цьому опорний пункт найрадикальнішої думки янмінізму” [三島 2013, 202].

Нарешті, Місіма переходить до “чотирьох афоризмів”, сформульованих Ван Янміном у бесіді з Цянь Дехуном (錢德洪, 1496–1574 та Ван Цзі (王畿 1498–1583) на мосту Небесного джерела. Письменник називає їх також “усними повчаннями” (*гонкьо* 言教). Для порівняння зауважмо, що в У Чженя це “чотири вчення” (*си цзюй цзяо* 四句教) [吳震 2004, 194], а в А. Кобзева – “чотири постулати” (так він перекладає китайське *си цзюй цзун чжі* 四句宗旨) [Кобзев 2002, 375]; Місіма ж не використовує ані термін *宗旨* (японською це слово читається *сюсі* й означає “віровчення, релігійна доктрина”), ані термін *кодзюн* 公準 – “постулат”. Застосування терміна “постулат” передбачає логічність, раціональність думки; вочевидь, Місіма не знаходить цих рис у філософії Ван Янміна.

Перший афоризм – “Відсутність добра та зла – така сутність серця” – Місіма коментує так: “Сутність серця – це абсолютна космічна істина”, яка “вища за добро та зло”. У другому афоризмі – “Наявність добра та наявність зла – такий рух думок (意)”⁶ – Місіма витлумачує *意* як “волю” (*ісі* 意志), надаючи словам китайського філософа волюнтаристичного забарвлення: етичне діяння неможливе без “руху волі”. Щодо третього афоризму – “Знання добра, знання зла – таке благосмисліє” – письменник зауважує, що таким “сумлінним” розпізнаванням добра та зла дія благосмислія не обмежується. Коментуючи четвертий афоризм – “Здійснення добра, усунення зла – таке розрізнення речей”, – Місіма твердить, що “розрізнення речей” у Ван Янміна означає “глибоко осягати принципи-лі усього сущого за умови, що дія і є пізнання (行動即認識)” [三島 2013, 202].

Крім того, у праці “Янмінізм як революційна філософія” є короткий виклад біографії Ван Янміна [三島 2013, 220–223], у якому особливо підкреслено важливість містичного досвіду [三島 2013, 221].

Говорячи про янмінізм, неможливо уникнути порівняння його з іншим потужним напрямом неоконфуціанства – школою Чжу Сі (чжусіанством), яка дістала в XIV ст. офіційний статус у Китаї, а в XVII ст. стала панівною ідеологією Японії. Неодноразово повертається до цього питання й Місіма. На початку він говорить про янмінізм як відгалуження чжусіанства [三島 2013, 191]. Далі, однак, вказує на принципові відмінності між ними. Зокрема, у Ван Янміна “знання та дія єдині” (知行合一), у Чжу Сі, натомість, “спочатку знання, потім дія” (先知後行); якщо Чжу Сі вважав принцип-лі та пневму-ці двома незалежними первнями, з яких складається усе суще, то Ван Янмін проголосив їхню єдностісуть [三島 2013, 201]. Місіма робить висновок: янмінізм – це моністичний ідеалізм, який протистоїть чжусіанству – дуалістичному реалізму [三島 2013, 202–203].

Для Місіми важливе значення має протиставлення аполонічного та діонісійського, запозичене, поза сумнівом, у Ніцше (хоча згадок про це в есеї нема) [三島 2013, 202–203]. З цього погляду янмінізм має діонісійську природу, а чжусіанство, вочевидь, аполонічну. Місіма приходить до такого висновку: “Чжусіанство – це шлях, яким ідуть до досягнення благосмислія, янмінізм – це шлях повернення до дії шаленим стрибком активності, коли використовують як важіль Велику Порожнечу (інакше кажучи, нігілізм), досягнувши врешті благосмислієм” [三島 2013, 220]. Велика

Порожнеча (太虚 *тай сюй*, япон. *тайкьо*) – одне із засадничих понять філософії Ван Янміна, всеохопне універсальне вмістище розуму, у певному сенсі тотожне благосмислю [Кобзев 2002, 357]. Інтерпретація його в нігілістичному ключі також свідчить про вплив Ніцше.

Звертаючись до сучасної Японії, Місіма твердить, що чжусіанство ближче до панівної ідеології – просвітництва й гуманізму, ніж янмінізм [三島 2013, 192]. Це звучить парадоксально, адже відомо критичне ставлення японських лібералів кінця XIX – початку XX ст. до конфуціанства загалом та чжусіанства зокрема. Водночас Місіма наводить думку Іноуе, згідно з якою філософія Ван Янміна має, навпаки, ухил до лібералізму та егалітаризму [三島 2013, 200]. Такий погляд для Місіми, звісно, неприйнятний: для Іноуе, як для “носія аполонічного розуму”, важко збагнути “демонічний елемент”, притаманний янмінізму [三島 2013, 203].

Багато уваги Місіма приділяє японській школі янмінізму (натомість до китайських послідовників цього напрямку він не виявляє цікавості). До числа японських янміністів, за Місімою, входять Накае Тодзю (中江藤樹 1608–1648), Кумадзава Бандзан (熊沢蕃山, 1616–1691), Хаясі Сіхей (林子平, 1738–1793), Янагава Сейган (梁川星巖, 1789–1858), Осіо Хейхациро (大塩平八郎, 1796–1837), Сато Іссай (佐藤一斎, 1772–1859), Макі Ідзумі-но Камі (真木和泉守, 1813–1864), Кумої Тацуо (雲井竜雄, 1844–1871) [三島 2013, 203]. Згодом Місіма додає до цього списку Нонаку Кендзана (野中兼山, 1615–1664) [三島 2013, 207–208], а також Сайго Такаморі (西郷隆盛, 1828–1877) та Йосіду Сьоїна (吉田松陰, 1830–1859). Письменник наголошує, що в Японії існувала безперервна традиція цього вчення, яка спричинилася до його японізації; після смерті генерала Ногі⁷ ця традиція зникла з поверхні, але янмінізм залишився основою ментальності японців [三島 2013, 223].

Місіма особливо виділяє трьох представників японської школи Ван Янміна, які були насамперед людьми чину, а не кабінетними мислителями. Перший з них – Осіо Хейхациро, що загинув, очоливши повстання голодних бідняків проти торговців рисом; другий – Сайго Такаморі, один із вождів Революції Мейдзі⁸, згодом повернув свою зброю проти колишніх соратників, незадоволений курсом нового уряду на вестернізацію; третій – Йосіда Сьоїн, наставник багатьох борців проти сьогунату, був страчений за замах на життя чиновника, відповідального за укладання нерівноправної угоди зі США. Їхнім біографіям та поглядам, особливо Осіо та Сайго, приділено значну частину есею. Рамки цієї статті не дають нам змогу докладно на цьому зупинятися; ми лише зазначимо деякі важливі моменти. Насамперед у всіх трьох янміністів Місіма акцентує ставлення до смерті й подолання страху смерті. У зв’язку з цим він звертає особливу увагу на містичний досвід Осіо [三島 2013, 208–209]. Центральним пунктом у філософії Осіо Місіма вважає ідею повернення до Великої Порожнечі, яку уподібнює атману в упанішадах [三島 2013, 213]. Це повернення він характеризує як “духовний стрибок”, який має здійснити “людина дії (*кодока* 行動家), що стоїть перед обличчям смерті” [三島 2013, 218–219].

Усі троє – Осіо, Сайго та Йосіда – загинули, не досягнувши своєї мети. Тут можна було б сказати банальне – мовляв, вони загинули, та справа їхня живе (особливо це стосується Йосіди – адже сьогунат врешті було таки повалено, а нерівноправні Ансейські угоди розірвано). Але Місіма відмовляється від такої розради, натомість він наголошує: їхні поразки – наслідок їхніх філософських поглядів [三島 2013, 207–208]. Сенс дії для янмініста не в тому, щоб досягти мети, а в самій дії, у “шаленому стрибку” до Великої Порожнечі. Парадоксальним чином поразка тут є зворотним боком перемоги. Місіма вважає, що янмінізм лежить у підґрунті японської ментальності, й саме тому політичні події в Японії часто залишаються незрозумілими для європейців, і зокрема те, що японці свідомо йдуть на дії, які є безрезультатними⁹ [三島 2013, 223]. Тут доречно згадати про одну з характерних рис японської

культури – симпатію до героїв, які зазнали поразки (*хоган біікі* 判官鼻貞) [Морріс 2001]. Проте, як свідчить ґрунтовна монографія А. Морріса, ця риса яскраво виявилася завдовго до Ван Янміна – її парадигматичним героєм є Мінамото-но Йосіцуне (源義経, 1159–1189), а коріння й поготів походить від прадавніх міфів. Можна припустити, що янмінізм виявився співзвучним з давнішою традицією, проте ця теза потребує окремого дослідження.

Ситуацію в сучасній йому Японії Місіма оцінював вкрай негативно, що яскраво виразив як у своїх художніх, так і в соціально-філософських творах останніх років життя. В есеї “Янмінізм як революційна філософія” він також пише про втрату коріння через індустріалізацію та урбанізацію, духовний вакуум, панування спожи-вацтва та егоїзму. Він таврує сучасну добу як “добу великого лицемірства” [三島 2013, 215]. Навіть позитивні напозір явища мають свій зворотний бік: зокрема, мир, добробут, зростання середньої тривалості життя призводять до того, що люди бояться тілесної смерті більше, ніж смерті душі (всупереч вченню Осіо) [三島 2013, 214]. Причину усього цього Місіма вбачає у впливі західної цивілізації й закликає виправити “зло вестернізації” [三島 2013, 228]. Єдиний вихід він бачить у революції, і тут постає питання про філософські підвалини цієї революції, які мають відповідати національним японським традиціям. Марксизм, популярний у той час, Місіма рішуче відкидає, бо, по-перше, це іноземна ідеологія, яка ще не стала японською, а по-друге, Комуністична партія Японії втратила революційний характер і перетворилася на парламентську партію, що дбає лише про здобуття більшої кількості голосів на виборах [三島 2013, 225–226].

Альтернативу Місіма знаходить у янмінізмі – попри чужоземне походження, це вчення вже “профільтрувалося” крізь душі людей чину в Японії та японізувалося [三島 2013, 226–227]. Між іншим, порівняння янмінізму з марксизмом не є чимось “хімерним” – про конкуренцію цих ідейних напрямів у Китаї та Японії ХХ ст. говорить і такий академічний дослідник, як А. Кобзев [Российское китаеведение... 2015, 178]. У вченні Ван Янміна Місіму привабила насамперед теза про єдність знання та дії (а саме філософію дії – *кодо тецуґаку* 行動哲学 або ж “науку дії” – *кододоґаку* 行動学 він активно розробляв наприкінці 1960-х рр.). Один із головних героїв роману “Прудконогі коні” Іінума Ісао каже: «Філософія Ван Янміна вчить про єдність знання та дії: “Знати й не діяти – значить іще не знати”. Саме цю філософію я намагався втілити в життя. Якщо знаєш, що Японія занепадає, що її майбуття вкрите темними хмарами, знаєш про злидні селян і відчай знедолених і розумієш, що причина цього – корумпованість політиків та зневага до народу олігархів-монополістів... що саме це все заважає світлу милосердя, яке випромінює Його Величність Імператор, досягати його підданих, то стає ясно, що “знати – значить діяти”» [三島 1977, 467–468]. Хоч дія роману відбувається в 1930-ті роки, неважко побачити тут паралелі із сучасною Місімі дійсністю.

Місіма твердить: “Революція є дія. Дія часто межує зі смертю, і коли людина, облишивши кабінетні роздуми, вступає до світу дії, вона не може не стати бранцем нігілізму, адже стоїть перед лицем смерті, та містицизму – бо покладається на несподівану удачу” [三島 2013, 194–195]. Революційна філософія, отже, має включати в себе активний нігілізм (*нодотекі ніхірідзуму* 能動的ニヒリズム). Саме так Місіма розцінює філософію Ван Янміна та його школи. “Активний нігілізм” – ще один ніцшеанський термін, який Місіма використовує в цьому тексті. Містицизм, про який ідеться, має діонісійський характер: “Янмінізм зветься філософією революції, тому що він прагне оволодіти найвищою точкою, необхідною для революційної дієвості (*кодосей* 行動性), за допомогою певного шалено-ентузіастичного пізнання (*кьонен-цутеки нінсікі* 狂熱的認識)” [三島 2013, 203]. Обидві ці якості, нігілізм та діонісійський містицизм, несумісні з розрахунком, прагненням вигоди та ефективності, які

характеризують політичну діяльність: “Те, до чого веде янмінізм, – тверда філософія, яка намагається стверджувати велич духу лише в остаточній його неефективності на противагу політичній ефективності” [三島 2013, 226].

Висновки. Наприкінці життя Місіма дійшов висновку, що з усієї східноазійської традиційної думки найбільш актуальною є філософія школи Ван Янміна, яка має в Японії давню традицію та глибоко вкорінена в японській ментальності. Місіма був переконаний, що лише янмінізм може стати філософією майбутньої революції, яка мала б вивести Японію з кризи й покласти край вестернізації. Внаслідок цього була створена оригінальна інтерпретація янмінізму, викладена в есеї “Янмінізм як революційна філософія”. Зазначимо деякі особливості цієї інтерпретації. По-перше, Місіма розглядає янмінізм у контексті власних розробок “філософії дії”, і тому на перший план виходить ідея єдності знання та дії, а не, скажімо, персонентризм чи суб’єктивний натуралізм (тому й немає згадок про тезу “серце і є принцип-лі”). По-друге, Місіму цікавить не янмінізм як такий, а саме японська версія цього вчення. По-третє, зазначена інтерпретація має ніцшеанський характер, оскільки вона оперує поняттями “діонісійського – аполонічного” та “активного нігілізму”. Нарешті, слід зауважити використання понять, запозичених з індійської філософії, причому не з буддизму, а з упанішад (Брахман, атман). Як відомо, революції в Японії, про яку мріяв Місіма, не сталося. Проте янмінізм не втрачає актуальності й сьогодні, і внесок Місіми в цю традицію заслуговує на подальше вивчення.

¹ Ми використовуємо українську транслітерацію японських слів М. Федоришина, подовження голосних для спрощення не позначаємо. Ієрогліфічне написання наведено лише там, де це важливо з огляду на тему дослідження. Японські власні імена наводимо у традиційному порядку: спочатку прізвище, потім ім’я.

² Благосмисліє (рос. *благосмыслие*) – неологізм, запропонований А. Кобзевим для перекладу поняття *лян чжі* (良知, япон. *рьоцзі*). Вчений наполягає, що цей термін не слід плутати зі схожим словом “*благосмыслие*” [Российское китаеведение... 2015, 192–193]. Оскільки українських досліджень філософії Ван Янміна поки немає, у цій статті ми вважаємо за доречне використовувати термін “благосмисліє” (принаймні доки не запропоновано кращого), тим більше що в українській мові є подібні за структурою та звучанням слова: “єдиномисліє” [Словник мови Шевченка 1964, I, 220], “добромисліє” [Дзюба 2011, 6] тощо.

³ Терміни 条理 (кит. *тяо лі*, япон. *дзьорі*) та 運用 (кит. *юнь юн*, япон. *ун’ю*) в сучасній японській мові значать відповідно “логіка, логічність” та “використання, застосування”, проте в контексті філософії Ван Янміна становлять певну проблему для перекладу. Місіма їх не розтлумачує. А. Кобзев перекладає їх відповідно як “*приципосообразный строй*” (“устрій, згідний з принципом”) та “*подвижное деятельное проявление*” (“рухомий діяльний вияв”) [Кобзев 2002, 313].

⁴ Пор. з перекладом А. Кобзева [Кобзев 1982, 92].

⁵ “Велике вчення” (大学, кит. “Да сюе”, япон. “Дайгаку”) – конфуціанський канонічний текст, що входить до “Чотирикнижжя”.

⁶ Ми перекладаємо 意之動 (у Місіми 意ノ動) слідом за А. Кобзевим як “рух думок” [Кобзев 2002, 375], хоча ієрогліф 意 може мати також значення “почуття” та “воля”.

⁷ Ногі Мареске (乃木希典, 1849–1912) – генерал, герой Російсько-Японської війни. Разом із дружиною вчинив самогубство після смерті імператора Мейдзі на знак відданості сюзерену.

⁸ Як зазначає А. Кобзев, саме послідовники філософії Ван Янміна підготували Реставрацію Мейдзі, і модернізація Японії – їхня заслуга [Российское китаеведение... 2015, 178].

⁹ Яскравим прикладом є оцінка діяльності самого Місіми А. Моррісом: “У цьому полягала трагедія Місіми: він прийняв філософію Осіо в той час, коли було відсутнє будь-яке соціальне підґрунтя для докладання його сил. Тому він був змушений зв’язати свої ідеї та психологічні імпульси зі справою, позбавленою хоч якогось сенсу” [Моррис 2001, 169].

ЛІТЕРАТУРА

- Велике вчення. Канонічна та коментуюча частина. З китайської переклали Артем Кобзев, Григорій Хорошилов та Микола Рябчук // **Всесвіт**, 1989, № 10.
- Дзюба І. Поет філософської думки (Сергій Кримський) // **Слово і Час**, 2011, № 7.
- Капранов С. В. Місіма Юкіо як мислитель (на матеріалі соціально-філософських праць пізнього періоду) // **Вісник Львівського університету. Серія філологічна**. Вип. 65. Львів, 2017.
- Кобзев А. І. Ван Янмин и даосизм // **Дао и даосизм в Китае**. Москва, 1982.
- Кобзев А. І. **Философия китайского неоконфуцианства**. Москва, 2002.
- Мисима Юкіо. **Мчашієся кони**. Москва, 2005.
- Мисима Юкіо. Учение Ван Янмина как революционная философия // **Мисима Юкіо. Голоса духов героев** / Пер. А. Г. Фесюна. Москва, 2002.
- Моррис А. **Благодоство поражения: Трагический герой в японской истории** / Пер. с англ. А. Г. Фесюна. Москва, 2001.
- Российское китаеведение – устная история. Сборник интервью с ведущими российскими китаеведами XX–XXI вв. Т. 2. Москва, 2015.
- Словник мови Шевченка: В двох томах. Київ, 1964.
- Steben B. Moral and Philosophical Idealism in Late-Edo Confucian Thought: Ōshio Chūsai and the Working Out of His “Great Aspiration” // **Dao Companion to Japanese Confucian Philosophy**. Springer, 2014.
- 三島由紀夫。革命哲学としての陽明学 // 三島由紀夫。行動学入門。 – 東京、2013。
- 三島由紀夫。奔馬。東京、1977。
- 吳震。王阳明著述选评。上海, 2004。

REFERENCES

- “Velyke vchennya. Kanonichna ta komentuyucha chastyna. Translated from the Chinese by Artem Kobzyev, Hryhoriy Khoroshylov and Mykola Ryabchuk” (1989), *Vsesvit*, No. 10, pp. 70–77. (In Ukrainian).
- Dzyuba I. (2011), “Poet filosof’s’koyi dumky (Serhiy Kryms’kyy)”, in *Slovo i Chas*, No. 7, pp. 4–15. (In Ukrainian).
- Kapranov S. V. (2017), “Misima Yukio yak myslytel’ (na materialy sotsial’no-filosofs’kykh prats’ pizn’oho periodu)”, *Visnyk l’viv’s’koho universytetu. Seriya filolohichna*, Issue 65, Lviv, pp. 150–157. (In Ukrainian).
- Kobzev A. Y. (1982), “Van Yanmyn i daosizm”, in *Dao i daosizm v Kitaye*, Nauka, Moscow, pp. 80–106. (In Russian).
- Kobzev A. Y. (2002), *Filosofiya kitayskogo neokonfutsianstva*, Vostochnaya literatura, Moscow. (In Russian).
- Misima Yukio (2005), *Mchashchiesya koni*, Transl. by Krasil’nikova T. V., ZAO Tsentri poligraf, Moscow. (In Russian).
- Misima Yukio (2002), “Ucheniye Van Yanmina kak revolyutsionnaya filosofiya”, in Misima Yukio, *Golosa dukhov geroyev*, Transl. by Fesyun A. G., Letniy sad, Moscow, pp. 164–215. (In Russian).
- Morris, Ayvan (2001), *Blagorodstvo porazheniya: Tragicheskiy geroy v yaponskoy istorii*, Transl. by A. G. Fesyun, Serebryanyye niti, Moscow. (In Russian).
- Rossiyskoye kitayevedeniye – ushnaya istoriya. Sbornik interv’y u s vedushchimi rossiyskimi kitayevedami XX–XXI vv. (2015), Vol. 2, Institut vostokovedeniya RAN, Moscow. (In Russian).
- Slovnnyk movy Shevchenka: V dvokh tomakh (1964), Vashchenko V. S. (ed.), AN URSSR, In-t movoznavstva im. O. O. Potebni; Naukova dumka, Kyiv. (In Ukrainian).
- Steben B. (2014), “Moral and Philosophical Idealism in Late-Edo Confucian Thought: Ōshio Chūsai and the Working Out of His ‘Great Aspiration’”, in *Dao Companion to Japanese Confucian Philosophy*, Springer, Dordrecht etc., pp. 277–314.
- Mishima Yukio (2013), “Kakumei tetsugaku to shite no yōmeigaku”, in Mishima Yukio, *Kōdōgaku nyūmon*, Bungeishunjū, Tokyo, pp. 191–228. (In Japanese).
- Mishima Yukio (1977), *Honba*, Shinchōsha, Tokyo. (In Japanese).
- Wú Zhèn (2004), *Wáng Yángmíng zhùshù xuǎnpíng*, Shànghǎi gùjí chūbǎnshè, Shànghǎi. (In Chinese).

С. В. Капранов

Інтерпретація янмінізму в пізній творчості Місіми Юкіо

Статтю присвячено інтерпретації вчення великого китайського філософа Ван Янміна (1472–1529) та його японських послідовників у пізній творчості видатного японського письменника й мислителя Місіми Юкіо. Вона знайшла відображення в романі “Прудконогі коні” (1966–1968) та есеї “Янмінізм як революційна філософія” (1970). Незадоволення сучасним йому станом японського суспільства, зокрема вестернізацією, привело Місіму до думки про необхідність революції. Внаслідок роздумів над філософською спадщиною минулого Місіма дійшов висновку, що філософією майбутньої революції може стати лише янмінізм – учення китайського походження, яке, проте, мало тривалу традицію в Японії й було засвоєне японською культурою. В аналізі ідей Ван Янміна Місіма значною мірою спирався на дослідження філософа Іноуе Тецудзіро (1855–1944). Китайські послідовники Ван Янміна Місіму не цікавили, натомість значну увагу він приділив японській школі янмінізму (*ойомейтакуха*). Він особливо виділяє трьох її представників: Осіо Хейхаціро (1796–1837), Сайго Такаморі (1828–1877) та Йосіду Сьоїна (1830–1859). Місіма спромігся створити оригінальну інтерпретацію янмінізму, яку виклав в есеї “Янмінізм як революційна філософія”. Він розглядає янмінізм у контексті власних розробок “філософії дії”, і тому на перший план виходить ідея єдності знання та дії. У його інтерпретації янмінізм має підкреслено ірраціональний, містичний характер, для чого він використовує ніцшеанські поняття “діонісійського” та “активного нігілізму”. Отже, його інтерпретація має ніцшеанський характер. Крім того, у тлумаченні ключових філософських категорій янмінізму – благосмислія та Великої Порожнечі – Місіма використовує терміни, запозичені з індійської філософії, причому не з буддизму, а з упанішад (Брахман, атман).

Ключові слова: Ван Янмін, Місіма Юкіо, філософія дії, янмінізм, японська філософія

Стаття надійшла до редакції 23.06.2020